

Justitieombudsmannen
Katarina Pålsson

Allvarlig kritik mot Kriminalvården, häktet Sollentuna, för att inte omedelbart ha försatt en intagen på fri fot efter att en tingsrätt hävt häktningen

Beslutet i korthet: Vid en omhåkningsförhandling hävde en tingsrätt sitt beslut om häktning av en person som var intagen i häktet Sollentuna. Häktet underrättades om tingsrättens beslut på digital väg, men det dröjde flera timmar innan den intagne försattes på fri fot. Anledningen till dröjsmålet var att personal i häktet inte direkt tog del av innehållet i underrättelsen eftersom man hade missförstått att den benämning som handlingen hade fått i kriminalvårdregistret – "Häkningsprotokoll" – kunde innebära att häktningen hade hävts.

JO Katarina Pålsson uttalar bl.a. att det är direkt förvånande att häktet inte omedelbart tog reda på vad dokumentet innehöll med tanke på den benämning som handlingen hade. Hon påpekar att häktet har ett ansvar för att kontrollera att grunden för frihetsberövandet kvarstår även efter intagning och konstaterar att en sådan kontroll skedde först efter att tingsrätten hade kontaktat häktet. Det medförde att den intagne var frihetsberövad i flera timmar utan att det fanns någon laglig grund för det. Häktet Sollentuna får allvarlig kritik för det inträffade.

Anmälan

I en anmälan till JO förde advokaten AA fram klagomål mot Kriminalvården, häktet Sollentuna, enligt huvudsakligen följande.

Han företrädde en klient som var häktad mellan den 17 april och den 2 maj 2025. Klienten var placerad i häktet Sollentuna. Vid en omhåkningsförhandling den 2 maj 2025, där han och klienten närvarade från häktet, hävde Attunda tingsrätt beslutet om häktning. Han lämnade häktet kl. 09.45 och informerade personalen via stentofonen om att klienten var försatt på fri fot. Drygt en timme senare blev han kontaktad av klienten som meddelade att hon fortfarande var kvar i häktet och att personalen var av uppfattningen att hon alltjämt var häktad. Han hade därefter viss kontakt med tingsrätten som i sin tur kontaktade häktet. Ungefär kl. 13.30 försattes klienten på fri fot.

Till anmälan bifogades ett e-postmeddelande från lagmannen i Attunda tingsrätt av vilket bl.a. framgår att protokollet med beslut från häkningsförhandlingen hade expedierats till häktet på sedvanligt sätt genom s.k. "e-skick" kl. 09.40.

Utredning

JO uppmanade Kriminalvården att yttra sig över det som AA fört fram.

I remissvaret anförde Kriminalvården, genom regionchefen för region Stockholm, huvudsakligen följande:

Information har inhämtats från ledningen vid häktet Sollentuna.

Uppgifterna i anmälan återger händelseförloppet.

Beslut kring frihetsberövande skickas digitalt från Domstolsverket och Åklagarmyndigheten till Kriminalvården till KVR/inkomna dokument. Vid skickandet används koder för olika dokumenttyper.

Beslut om häktning kan skickas som HÄPR (häktningsprotokoll) men även som UND (Underrättelse), ANUN (Annan underrättelse) DBE (Domstolsbeslut) HLBE (Handläggningsbeslut). Dessa skick görs om av KVINT (Kriminalvårdens Integrationsplattform) till mail till adresserat Verksamhetsställe. HÄPR skickas till KVR, de övriga görs om till mail.

När Kriminalvården får in ett häktningsprotokoll i Inkomna dokument har KV ingen möjlighet att direkt se vad häktningsprotokollet innebär, det behöver inte ens vara ett beslut om häktning. Det är först när häktet öppnar dokumentet som det framgår vad protokollet har för innebörd. När ett beslut om hävd häktning inkommer från Åklagarmyndigheten till Inkomna dokument finns en dokumenttyp som heter UNDTBHV (Underrättelse om beslut om hävd häktning). I inkomna dokument anges då Hävd häktning istället för endast Häktningsprotokoll. Det finns också en röd varningssignal som påvisar en akut hantering. Anledning till den röda markeringen är att åklagarmyndigheten skickar med s.k. ”brådskandeflagg”.

Häktet Sollentuna trodde innan aktuell händelse att det alltid stod Hävd häktning när beslut om hävd häktning ankom till Inkomna dokument. Av denna anledning hanterade häktet dokument med benämningen häktesprotokoll inte lika skyndsamt.

Domstolar skickar dock ofta även mail direkt till häktet där de dels anger att det gäller beslut om hävd häktning i ämnesraden samt bifogar beslutet och de anger att häktet ska ringa och bekräfta mottagandet. Så skedde dock inte vid aktuellt tillfälle.

Sedan händelsen har häktet Sollentuna ändrat sin rutin och läser nu alla beslut från domstol som inkommer till KVR/Inkomna dokument med samma skyndsamhet som beslut om hävd häktning från Åklagarmyndigheten.

Rättslig reglering

Av 5 § första stycket förordningen (1990:893) om underrättelse i vissa brottmål, m.m. framgår att om en domstol upphäver ett häktnings- eller anhållningsbeslut, ska domstolen genast underrätta åklagaren och den myndighet som svarar för förvaringen av den häktade eller anhållne.

Av avsnitt 6 i Arbetsordningen för Kriminalvården framgår bl.a. att varje medarbetare i beslut som rör frihetsberövande av klienter ska iakta särskild stor omsorg och noggrannhet vid handläggningen för att undvika att någon i strid med gällande regler blir frihetsberövad eller inte försatt på fri fot i rätt tid.

Kriminalvårdens bedömning

Att häktet Sollentuna inte observerade beslutet om hävd häktning direkt när det inkom i KVR orsakades av att deras rutin byggde på ett missförstånd kring benämningen på de dokument som kommer in i Inkomna dokument. Direkt efter händelsen så ändrades rutinen.

Det skulle underlätta för verksamhetsställen om dokument kring frihetsberövande hade samma benämningar kring hävd häktning oavsett det inkommer från domstol eller från åklagare.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Bedömning

Kriminalvården har redogjort för relevant rättslig reglering. Jag vill för egen del tillägga följande.

Ett frihetsberövande är en av de mest ingripande formerna av myndighetsutövning som kan riktas mot en enskild och utgör en omfattande begränsning av den enskildes fri- och rättigheter (jfr 2 kap. 8 § regeringsformen). Jag vill därför understryka att det är av synnerlig vikt att varje befattningshavare som hanterar frihetsberövade personer är väl insatta i regleringen och iakttar största noggrannhet.

Vidare kan nämnas att det framgår av 1 kap. 8 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2) om häkte, FARK häkte, att grunden för frihetsberövandet ska kontrolleras innan en person tas in i häktet. Av allmänna råd till bestämmelsen förtydligas att behovet av kontroll kvarstår även efter intagning.

Kriminalvården har bekräftat att uppgifterna i anmälan stämmer vilket innebär att AA:s klient var frihetsberövad i nästan ytterligare fyra timmar efter att tingsrätten hade hävt häktningen och underrättat häktet om sitt beslut. Enligt min uppfattning är det anmärkningsvärt att myndigheten i sitt yttrande inte ens har framfört att den beklagar det inträffade.

Av utredningen framgår på vilka olika sätt ett häkte kan få del av ett beslut i frågan om häktning, vilka benämningar de olika dokumenten kan ha och hur de tas om hand tekniskt. Såvitt jag förstår har domstolens s.k. e-skick hamnat i "Inkomna dokument" i kriminalvårdsregistret, KVR, och fått benämningen "Häktningsprotokoll". Enligt Kriminalvården har häktet i den situationen inte någon möjlighet att närmare se vad häktningsprotokollet innebär utan att öppna dokumentet. Dessutom har anförts att det inte ens behöver vara ett beslut om häktning.

Jag har för egen del svårt att se hur ett dokument från en domstol, med benämningen häktningsprotokoll, skulle kunna innehålla så mycket annat än just ett beslut i frågan om häktning. Under alla förhållanden är det direkt förvånande att häktet inte omedelbart tog reda på vad dokumentet innehöll med tanke på den benämning som handlingen hade. Jag noterar dessutom att Kriminalvården inte har tillbakavisat uppgiften om att såväl AA som hans klient påtalade för häktespersonal att beslutet om häktning hade hävts. Det är närmast obegripligt att detta inte tycks ha gett personalen anledning att ta reda på hur det förhöll sig.

Som jag har redogjort för har häktet alltså ett ansvar för att kontrollera att grunden för frihetsberövandet kvarstår även efter intagning. I det här fallet har en sådan kontroll skett först efter att tingsrätten kontaktat häktet, vilket medfört att AA:s klient var frihetsberövad i flera timmar utan att det fanns någon laglig grund för det. Det är naturligtvis helt oacceptabelt. Häktet Sollentuna förtjänar allvarlig kritik för det inträffade.

Jag noterar att häktet ändrade sin rutin för hantering av inkomna dokument av det aktuella slaget direkt efter händelsen. Det är positivt. Kriminalvården har redogjort för att det skulle underlätta för verksamhetsställena om dokument kring frihetsberövanden hade samma benämningar oavsett vem avsändaren är. Det här framstår enligt min mening som självklart och myndigheten bör kunna utreda de tekniska förutsättningarna tillsammans med berörda aktörer för att ordna detta. Jag skickar därför en kopia av mitt beslut till Kriminalvårdens huvudkontor och Domstolsverket för kännedom. Det kan även vara av visst intresse för Attunda tingsrätt att ta del av beslutet, varför det också skickas dit för kännedom.

Slutligen kan nämnas att jag denna dag har meddelat ytterligare ett beslut i ett annat ärende som gäller häktet Sollentuna i en liknande fråga som den nu aktuella (dnr 6417-2025).

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Katarina Pålsson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Sanna Ekman har föredragit ärendet och avdelningschefen Jessica Starhill Sjöstrand har deltagit i beredningen.